

BARCELONA

5. LA UNIVERSALITZACIÓ DELS DSIR

L'ASSOCIACIÓ
DRETS SEXUALS
I REPRODUCTIUS

WHY BARCELONA

Saqueen su
[REDACTED]
de mi vagina

DEFENSA PUBLICA
6 - 400 mts.

Entrant en els anys 90 es comença a produir una cadena de detencions, judicis i condemnes a dones i professionals que practicaven l'avortament. Aquest fet i la incansable lluita feminista organitzada, farà que aquests anys estiguin caracteritzats, pel que fa el moviment social feminista, per la continuïtat de manifestacions, mobilitzacions i accions col·lectives centralitzades sobretot a la demanda del **dret a l'avortament lliure i gratuït**. Aquests anys, doncs, es caracteritzen per la continuïtat d'una dinàmica social d'acció col·lectiva feminista que portava operant a Barcelona des dels anys 70 i 80.

El dret a l'avortament era -i és- la defensa irrenunciable del dret de les dones a una sexualitat lliure i autònoma, a disposar lliurement del nostre cos. Tot i que la lluita per l'avortament ja venia d'enrere i la Comissió pel Dret a l'Avortament ¹-integrada a la Coordinadora Feminista de Catalunya- ja actuava des de l'any 1978, es constitueix l'any 1993 com a **Dona i Salut-Comissió pel Dret a l'Avortament**. Aquesta organització es va convertir en un referent a la vegueria de Barcelo-

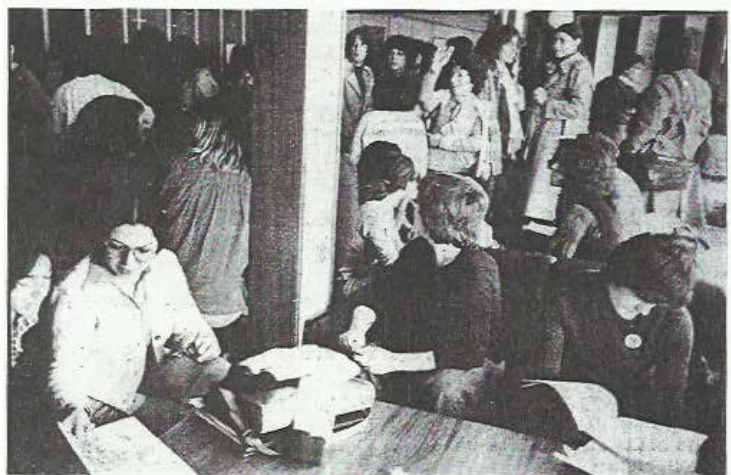
na, aglutinant esforços i promovent mobilitzacions massives en defensa dels drets reproductius. El dret a decidir sobre l'avortament va ser un eix central d'aquesta lluita, que no només es va limitar a l'àmbit teòric, sinó que es va veure reflectida en accions concretes, com l'esforç per reivindicar la universalització dels Drets Sexuals i Reproductius que començaran a ser assumits, durant aquests anys, per la sanitat pública.

S'assoleix un **procés d'institucionalització** dels centres de planificació familiar a tot el territori català. Aquests centres, que originalment havien sorgit gràcies a iniciatives autogestionades per les dones dels barris i associacions veïnals, amb el temps van ser transferits a mans dels ajuntaments i, finalment, integrats en el sistema de salut pública català amb la creació del **Programa Sanitari d'Atenció a la Dona** (PSAD) ² el 1990. Aquest procés va portar un reconeixement important pel feminisme: *"que les institucions mica en mica anessin assumint aquestes reivindicacions. I coi, que arribessis a un ambulatori i veiessis un rètol que posés "Atenció a la Salut Sexual i Repro-*

---

1 Es crea l'any 1981 un grup format per dones de diversos sectors per impulsar la lluita en favor de l'avortament.

2 El decret 283/1990 de la Llei d'Ordenació Sanitària de Catalunya (LOSC)

Elena Julià

**... el que nosaltres
haviem treballat molt
en els CPF en quant a
la transferència que
creaves amb aquella
dona, a fer-la entendre
que la dona era la
protagonista i que la
dona era la que prenia
decisiones (...) s'estava
perdent."**

ductiva" jo crec que va ser un avanç. (...)”³, però alhora va comportar una pèrdua progressiva de l'esperit original d'aquests espais i l'activisme feminista: “el tracte... el que nosal-

tres havíem treballat molt en els CPF en quant a la transferència que creaves amb aquella dona, a fer-la entendre que la dona era la protagonista i que la dona era la que prenia decisions (...) s'estava perdent.”⁴

D'aquesta manera, el procés de traspàs dels centres de planificació familiar autogestionats a la xarxa de la sanitat pública a la vegueria de Barcelona durant els anys 90 va ser un procés gradual que es va desenvolupar en diverses etapes. Tot i que la majoria dels centres van ser absorbits i integrats al sistema sanitari públic sota el paraigua del Programa Sanitari d'Atenció a la Dona (PSAD), alguns van desaparèixer o van veure com la seva estructura inicial es transformava significativament. Aquest canvi va ser resultat tant de la insti-

tucionalització del moviment feminista com de les noves polítiques de salut pública. L'any 1995, cinc anys després de l'inici d'aquest procés, un 60% dels CPF de Catalunya ja formaven part de la xarxa sanitària pública. No obstant això, en alguns casos, la integració va ser més complexa. El darrer centre absorbit per l'ASSIR⁵ va ser el CPF de **Sant Andreu de la Barca**, el 2015, marcant així el final de l'era dels centres de planificació familiar autogestionats i municipalitzats a la vegueria de Barcelona.

Aquest procés d'integració va tenir aspectes positius, com ara l'increment de la universalitat i la professionalització dels serveis, però també va representar la pèrdua d'alguns elements claus que havien caracteritzat els primers anys dels CPF, especialment en relació amb l'autogestió, l'enfocament activista que els definia i l'atenció integral a

Comissió pel dret a l'avortament

Foto extreta de Fils feministes

3 i 4 Entrevista a l'Elena Julià

5 L'any 2004 el PSAD va canviar el nom a Programa Sanitari d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (ASSIR)

Imma Clarà

Els centres de planificació eren centres que acollien a la dona, des de la dona jove fins a la dona gran. (...) tot això a l'entrar a la pública s'ha perdut (...) perquè només fan atenció a la dona productiva”

la dona, com explica l'Imma Clarà: *“els centres de planificació eren centres que acollien a la dona, des de la dona jove fins a la dona gran. Estava compostat per professionals que venien de diverses branques, tenies psicòlogues, tenies sexòlogues, tenies la ginecòloga, la llevadora, la infermera i era molt més fàcil l'accés, era molt millor, vull dir que podia anar-hi una dona gran o una dona perimenopàusica o una dona menopàusica, que també t'acollien, feien grups, tot això a l'entrar a la pública s'ha perdut (...) s'ha perdut perquè només fan atenció a la dona productiva”*⁶

Una de les conseqüències immediates de la integració dels CPF a la sanitat pública va ser la pèrdua de figures claus com les **consultores**. Aquestes professionals eren fonamentals en els inicis dels centres, ja que la seva feina no es limitava a proporcionar assistència mèdica, sinó que també tenien un paper destacat en l'acompanyament integral de les dones, oferint suport emocional i educació en temes de sexualitat i salut reproductiva.

La incorporació dels CPF a la xarxa pública

va implicar l'adopció de nous requisits formatius per al personal que hi treballava, com la necessitat de tenir un títol homologat per formar part de l'equip. Aquest fet va desplaçar moltes d'aquestes consultores, que havien estat formades en el moviment feminista i tenien una experiència de primera mà en l'acompanyament a les dones, però que no disposaven de titulacions oficials. Aquest canvi va suposar la pèrdua de la proximitat i la relació més horitzontal entre usuàries i professionals que havia estat central en la filosofia inicial dels CPF.

Malgrat les tensions entre l'activisme feminista i la integració dels CPF en el sistema sanitari, la lluita per l'accés universal a aquests serveis va representar un pas important. L'any 1989 l'equip del centre de planificació del Prat va detectar la necessitat de crear un espai propi i diferen-

⁶ Entrevista a l'Imma Clarà

ciat per a la població jove. Per aquest motiu van crear un programa específic anomenat **“Tarda Jove”** i un any més tard es va posar en marxa el **Servei d’Informació sobre Sexualitat i Anticoncepció**

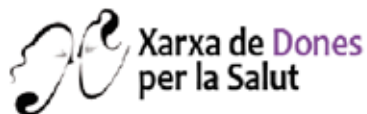
(SISA). A partir del 1993 s’elabora el programa “Sexualitat i afectivitat”, que va suposar un canvi d’orientació del SISA convertint-lo en un servei de referència i suport en matèria de sexualitat i afectivitat per a la població jove. D’aquesta manera, l’obertura d’espais específics con n’és el cas, també, de la creació del **CJAS (Centre Jove d’Atenció a les Sexualitats) impulsat des de L’Associació de Planificació Familiar de Catalunya i Balears l’any 1992** com un servei d’atenció als adolescents i als joves, de caràcter preventiu-educatiu i assistencial, van mostrar com el feminisme va seguir innovant i adaptant-se per donar resposta a les necessitats de la població jove, integrant l’educació sexual com una part clau de la formació de les noves generacions.

D’altra banda, es celebren les jornades de 20 anys de Feminisme a Catalunya a les Cotxeres de Sants l’any 1996, les quals van ser un acte molt unitari que va intentar recollir totes les sensibilitats amb el lema de *“als feminismes hi cabem totes, sumem”*. Amb aquest propòsit, es crea la **Xarxa Feminista de Catalunya**, que segueix en funcionament. Neix de l’experiència per preparar unes jornades unitàries (1996) i la voluntat de crear un espai -Ca la Dona- on es pogués preservar aquella experiència de conviure amb les diferències. Amb aquesta nova filosofia *“totes sumem”* comença a submergir la idea d’una doble lluita: la transnacional -o global- i la local i comença a donar-se una visibilitat LGTBI dins del feminisme barceloní.

Un any més tard neix la **Xarxa de Dones per la Salut** agrupant diverses entitats de dones i mixtes d’arreu de Catalunya interessades per la salut des d’una perspectiva de gènere. El projecte de treballar en xarxa neix de les trobades per a la celebració del 28 de maig del dia internacional per la salut de les dones i a partir del 1997 es comencen a convocar trobades conjuntes a Ca la

Primeres dependències del SISA

Font: Ajuntament del Prat de Llobregat

l'experiència de les dones que havien viscut la violència de gènere i professionals que treballaven en cases d'acollida a Barcelona. TAMAIA va establir la seva seu a Ca la Dona, i es va convertir en un espai de suport per a les dones que havien patit violència, oferint tant grups de suport com formació i acompanyament a les dones dinamitzadores del projecte.

L'associació va jugar un paper fonamental en la visibilització de la violència de gènere com una problemàtica social, alhora que va promoure una resposta col·lectiva i organitzada davant d'aquestes situacions. Aquesta feina va ser clau per impulsar futures lleis i mesures de protecció per a les víctimes de violència de gènere a Catalunya.

En resum, a la vegueria de Barcelona es comença durant aquests anys a gestar un feminisme més institucionalitzat i es comença a assolir la universalització dels Drets Sexuals i reproductius. Tot i l'avenç que significa, aquest procés va suposar una pèrdua d'autonomia i activisme feminista.

Dona, amb la voluntat de formar una relació que vagi més enllà d'aquest fet puntual.

Durant els anys 90, la lluita contra les violències masclistes va adquirir una dimensió cada vegada més visible a la vegueria de Barcelona. Un exemple destacat va ser la creació de l'**Associació de Dones contra la Violència Familiar TAMAIA** el 1992. Aquesta organització va néixer a partir de

ELABORAT PER L'ASSOCIACIÓ DE DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS EN EL MARC DEL PROJECTE
GENEALOGIA FEMINISTA DELS DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS.

Recerca i elaboració **Laia Moreno Fernández** / Gràfica i il·lustracions **Mercè M. Tarrés** / Coordinació **Sílvia Aldavert**

L'Associació

✉ contacte@lassociacio.org

☎ 933 055 322

🌐 <https://lassociacio.org/>

📱 @lassociacio 📺 @lassociaciotsr

AMB EL SUPORT DE

